

Lutkarska Republika

Cijeli moj grad zaposjeli su moji drugari.

U raznim bojama. Sa podignutim rukama slave dolazak još lutaka, naših drugara.

Sa osmijehom sam im mahao.

Onda sam otišao na izložbu slika Mice Todorović koje nam je "donio" naš stari drugar Strajo Krsmanović. On voli sve ljude, ali nas, lutke, voli možda malo i više

Poslije sam otišao na drugu izložbu u holu naše velike kuće. Tamo sam vidio grafike i dosta mojih drugara lutaka koje su "donijeli" Mirjana i Boris Čistopoljski.

Onda sam vidio rijeku djece kako ulaze u Pozorišnu salu.

Jao, kako sam se radovao.

Ma, skočio sam visoko, izljubio sve kišobrane od sreće.

Onda se pojavio Tobija. Pas. Moj drug.

Nije bio zadovoljan svojim izgledom pa je otišao u zoološki vrt i pričao sa slonom, rodnom, žirafom, tigrom i....i.... sa svim mojim drugarima.

Poslije sam im svima pričao da je ovdje nekada dolazio i moj rođak Pinokio.

Oni su se radovali.

Djeca su....djeca su pljeskala i pljeskala i pljeskala.

Ja sam vikao "to bih i ja" . Mislim da se igram.

Uh, kako sam sretan.

Neću ni spavati večeras jer sutra.

U 11 sati dolaze nove lutke.

Moji novi drugari.

Opet će se rijeka djece uliti u Pozorišnu salu.

Onda pauza, pa u 16 sati moji novi drugari.

Jedva čekam.

Volim svoje lutke, svoje prijatelje, volim svu djecu ovog svijeta jer i ona vole nas.

Nestaje mi daha.

Voli vas vaš Bugojnokio.

Okrugli sto nakon predstave “Tobija” Pozorišta mladih Sarajevo u režiji Marija Drmaća.

Moderator okruglog stola, **Strajo Krsmanović**, pozdravio je sve prisutne i poželio dobrodošlicu na XI Bugojansko lutkarsko bijenale.

Ismir Fazlić, direktor Pozorišta mladih, istakao je kako je ova predstava nastala iz velike ljubavi i da su željeli da imaju i predstavu koja je namijenjena za djecu.

Na pitanje da li je ova predstava izbor ili nužda, **Mario Drmać** odgovara kako je to ipak izbor. Ističe da je njemu važno da se pogleda situacija u kojoj živimo. Djeca su nezadovoljna svojim izgledom, a smatra da teatar mora da slijedi trend i pomoću lutke progovori o problemima koji se nameću. Želio je da pošalje poruku djeci da se igraju. U ovoj predstavi lutke postaju stvarni likovi jer je velika želja za igrom. Dodaje i to da je “Tobija” najljepši paket. Svi smo mi Tobija i svima nam trebaju savjeti i potreba da shvatimo da moramo biti sigurni u sebe.

Belma Lizde-Kurt kaže kako je njoj ovo prvi susret sa lutkama, te naglašava da joj je Mario bio velika podrška.

Hana Topčić kaže da je predstava bila smiješna i zanimljiva.

Eldar Bušatlić dodaje kako je bilo najzabavnije kad su glumci pjevali.

Nedim Ugarak ističe kako mu se svidjelo pomjeranje scenografije i kretanje slona.

Emrah Bušatlić je dodao da mu se svidio zoološki vrt i muzika.

Selina Hrvat je istakla kako se njoj najviše svidjela scena sa tigrom i žirafom.

Matea Bubić se nadovezala na komentare dječijeg žirija i dodala da su oni najbolji kritičari. Glumcima je uputila čestitke, te dodala da joj je drago da imaju prave ljude u svom okruženju, ljude koji cijene ono što rade.

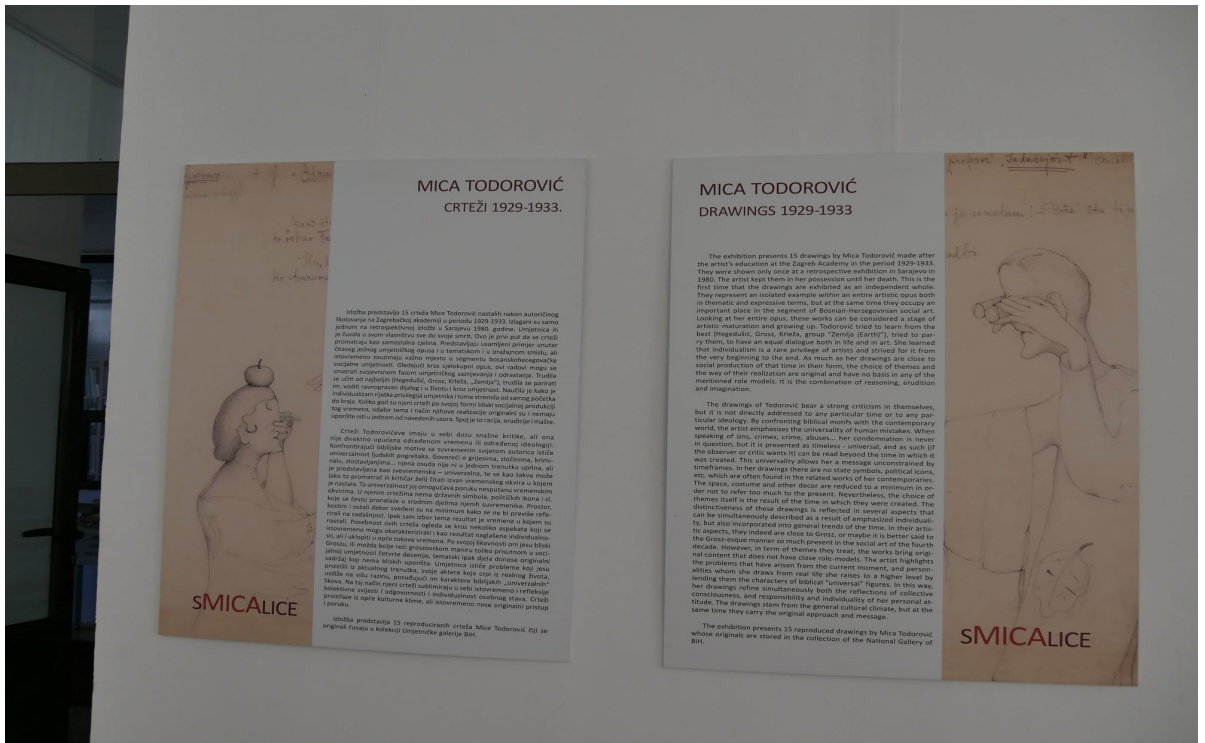
Ljiljana Labović Marinković se prisjetila prve predstave koju je gledala kad je imala četiri godine, i to je upravo bila "Tobija", te dodaje da je čarolija svaki put jednaka. Željela je da istakne koliko je važno da shvatimo da su tigrovi jednaki među tigrovima, žirafe među žirafama, a mi, ljudi, da smo jednaki među ljudima, ali i posebni svako na svoj način. Svi smo mi Tobija.

Dubravka Zrnčić Kulenović je željela na samom početku da pohvali kompletnu organizaciju. Ističe da se neke stvari pomjeraju s mrtve tačke. Uvijek je bio deficit kad su u pitanju reditelji na prostoru Bosne i Hercegovine. Treba istaknuti i to da je ova predstava kompletna izašla iz radionice Pozorišta mladih, a to je zaista neprocjenjivo. Predstava u smislu igrivosti raste. Jedina zamjerka koju je željela da istakne jeste ta da ima previše teksta. Smatra da će ovo Lutkarsko bijenale biti obilježeno sa mladim i talentiranim ljudima.

Vahid Duraković ističe da je predstava narasla od prvog gledanja. Likovi su potpuno ravnopravni. Poželio je da glumci nisu imali bubice, ali to ne ističe kao zamjerku nego svoj lični doživljaj.

SA IZLOŽBE "SMICALICE", MICE Todorović

**SA IZLOŽBE "LUTKE, CRTEŽI I GRAFIKE",
MIRJANA I BORIS ČISTOPOLSKI**

SVEČANO OTVARANJE BIJENALA

SVEČANO OTVARANJE BIJENALA

Strajo ističe da je historiju pozorišta u Bosni i Hercegovini utemeljio prof. Josip Lešić, te iskazuje svoje zadovoljstvo povratku samoj historiji pozorišta kroz izradu Monografije. Napominje kako je ova Monografija "obrazli" prilog svemu tome, ali da je trebalo proći mnogo muke i truda, kako u samoj izradi iste, tako i u traženju finansijskih sredstava kako bi ugledala svjetlost dana. Posebno naglašava trud gospođe Dubravke i njenog tipa vezano za prikupljanje i sistematizaciju same građe. Napominje da su u "Monografiji" činjenice pažljivo provjeravane i da će se na nju moći osloniti pri istraživanju za neka druga teatrološka izdanja. Na kraju je čestitao Pozorištu jubilej, a posebno Dubravki na velikom trudu i zalaganju.

Direktor Pozorišta mladih Sarajevo, **Ismir Fazlić**, ističe kako je vrlo ponosan na urađeni posao i da je veoma ponosan da na svoja gostovanja mogu ponijeti jedan tako vrijedan poklon. Napominje da je upravo uz Dubravku dobio taj neki elan koji je bio glavni okidač za pokretanje jednog takvog projekta, koji je najviše na svojim plećima iznijela upravo sama Dubravka. Finansijski dio je bio malo na klimavim nogama, ali se projekat uspio realizirati. Naglašava i to kako su se potrudili da svi uposlenici dobiju primjerak same Monografije, pa čak i djeca onih koji više nisu sa nama.

Dubravka Zrnčić Kulenović se prvo zahvalila Pozorištu što su uvidjeli važnost samog projekta i što su pružili podršku u istraživanju same građe za Monografiju. Napominje kako je ovaj projekat značajan i iz razloga što su na taj način uspjeli srediti i samu arhivu koja je sada dostupna za bilo koji vid istraživanja u samom teatru. Kaže kako je zanimljivo to kako je ova Monografija priča o tri teatra, i da je upravo bilo najteže to kako poredati sve hronološki, te da taj historijat bude blizak onome ko baš i nije bio ranije uključen u to sve. Osvrnula se i na nastanak samog Pozorišta mladih, ističući da je ono nastalo 1950. godine pod nazivom Pionirsko pozorište Sarajevo i Pozorište lutaka Sarajevo, s tim što je Pionirsko pozorište bilo usmjereno na kreativni rad sa djecom u tri sekcije: dramska, koju je vodila Jolanda Đačić, plesno-baletna pod vodstvom Inge Vesligaj, te pjevačko-zborna sekcija.

Kasnije, od Pionirskog pozorišta nastalo je Pozorište za mlade. Također naglašava kako je za važnost politike grada Sarajevo bilo važno da osnuje Lutkarski teatar, o čemu govori i činjenica da je devet godina nakon njegovog osnivanja, 1959. godine dvoje umjetnika, Adolf Pomezni i Ajša Pengov, dobilo Šestoaprilsku nagradu grada Sarajeva za predstavu "Zlatokosa". Također, i dvije godine kasnije, Šestoaprilska nagrada ide za teatar i predstavu "Srećko među bubama". Navodi i to da je 1975. godina važna u tom smislu da je došlo do spajanja dva pozorišta, ali da su ostale dvije zasebne scene, dramska i lutkarska, da bi se 1992. godine ukinule te dvije scene i Pozorište mladih ostaje kao teatar za sve generacije, kako ga je proklamirao dugogodišnji direktor Nermin Tulić. Na kraju ističe kako su upravo ovakve monografije značajne da se sva historijska građa svede na jedno mjesto i da ono što je izgubljeno, ponovo pokušamo naći.

Ismir za kraj dodaje da su od planiranih 170 stranica došli do brojke od 308 stranica i 339 predstava uz osam mjeseci neprekidnog rada.

Predstava “Tobija” Pozorišta mladih Sarajevo, na savršeno pojednostavljen način predstavlja “isticanje” u masi, ili bivanje “drugim” i “drugačijim”.

Vrlo spretni i publici atraktivni glumci, uspijevaju da zadrže pažnju cijelo vrijeme, uz sjajne interakcije s publikom.

Lutke, scenografija i estetika same predstave, uvlače gledaoca u priču, koja nas dalje motiviše da sami nađemo svoju poruku, i na kraju krajeva, sebe, u cijelom ovom magičnom svijetu.

Sve u svemu, vrlo interesantna i inovativna predstava, čiji je svaki dio podjednako naglašen i vrlo pažljivo osmišljen.

Dokaz za ovo pružila je publika (naročito dječija) koja je i uz svaki uzdah, smijeh i odgovor na pitanje zadato od strane glumaca, uspjela upratiti raznovrsnu radnju ove fantastične priče.

Svidjela mi se predstava. NEPOTPISANO

Sve naj! Aj. Z.

Predstava je bila divna. Superiška! NEPOTPISANO

Kul. 😊

Predstava je bila EXTRA. 😊

Sve topp! Sve divno! NEPOTPISANO

Predivno. Odlično! ❤️

Najviše mi se svidjela Tobija. AIŠA

Super je bilo. Pouka je divna. Nerma

Odlično i prekrasno. ❤️

Odlično, maštovito..... 😊

Odlično, divna pouka. E.S.

❤️! Lejla

❤️ Medina

Predstava je bila super i zanimljiva! Naida ❤️

KNJIGA UTISAKA "TOBIJA"

Una Ugarak

Imam 12 godina. Idem u Drugu osnovnu školu. Predstava je bila odlična. Najviše mi se svidio pas Tobi i kostimi su bili također super. Najdraža uloga mi je uloga slona. Izvukla sam pouku da trebam biti svoja i nastaviti ću to praktikovati.

Harisa Tekešić

Imam 9 godina i idem u Prvu osnovnu školu. Predstava mi se mnogo svidjela. Najviše mi se svidio lik izmišljene životinje.

Nadin Sadiković

Imam 9 godina i idem u Prvu osnovnu školu. Predstava mi se svidjela jer je mnogo poučna za djecu.

Amina

Imam 9 godina i idem u Prvu osnovnu školu. Predstava mi se dopala jer je zabavna. Lutke su bile prelijepa i muzika je bila jako slatka. Pouka da trebamo biti ponosni na sebe i svoj izgled.

Aid Magrdžija

Imam 7 godina i treći sam razred. Najviše mi se svidio pas i izvukao sam pouku.

Muhamed Gazić

Ja sam Muhamed Gazić. Treći sam razred. Predstava je jako lijepa i svidjela mi se mnogo. Tigar je najjači.

Aiša Muratović

Predstava mi se jako svidjela. Bila je lijepa i poučna. Tobija je predivan lik.

Lamija Delić

Predstava je bila baš lijepa i poučna.

Najdraži lik mi je Tobija jer je ona bila sigurna u sebe. Svidio mi se i njen izgled.

**FOTO GALERIJA "TOBIJA",
POZORIŠTE MLADIH SARAJEVO**

Piše: Lamija Pandžo

studentica III godine Odsjeka za dramaturgiju Akademije scenskih umjetnosti u Sarajevu

Ovogodišnje XI bugojansko bijenale otvorila je predstava „Tobija“, Pozorišta Mladih iz Sarajeva, u režiji Marija Drmaća. U predstavi igraju Mario Drmać i Belma Lizde-Kurt, dizajn i likovno oblikovanje lutki radila je Narda Nikšić, izradu lutki Mirjana Čistopoljski i Danijela Madacky-Letić, a muziku Hamdija Salihbegović i Nedžad Merdžanović.

Predstava „Tobija“ je o psu jazavčaru koji je nezadovoljan svojim izgledom. Tobija želi biti kao neko drugi, ali još uvijek nije siguran u to kako bi to zapravo trebalo izgledati. Florijan, njegov vlasnik, mu predlaže da posjeti zoološki vrt i zatraži savjet od drugih životinja. Na tom putovanju, Tobija sreće različite životinje, koje je uče o individualnosti, ali i tome šta je to što želi: biti svoj ili kao neko drugi.

Priča o Tobiji počinje sa glumcima koji nas uvode u to da ćemo gledati predstavu o Tobiji, psu koji je nezadovoljan svojim izgledom, baš kao i djevojčica koja se krije od drugih ljudi jer ne izgleda onako kako bi željela. Scenografija koja se sklapa, u jednom trenutku predstavlja prostor dvorišta u kojem Tobija provodi vrijeme, a zatim postaje automobil u kojem će se Tobija i njen vlasnik Florijan voziti kako bi stigli do zoološkog vrta, koji će dodavanjem jednog detalja postati ZOO vrt.

Ova funkcionalnost, ali istovremeno i uigranost glumaca na sceni, omogućavaju da prelazi i granice u scenskom prostoru postaju skoro neprimjetni. Tome doprinosi i svjetlo, koje evocira određenu emociju, u ovisnosti od trenutka u kojem zatičemo likove. Muzika i zvučni efekti također omogućavaju da se kod djece izazovu emocije koje su u tom trenutku potrebne: strah, sreću ili neizvjesnost.

Predstava zadržava pažnju tokom cijelog trajanja, interaktivno uključuje djecu, što ih usmjerava i omogućava da sve vrijeme budu dio putovanja na kojem je Tobija, istražujući način na koji se pas jazavčar bori sa svojim nesigurnostima. Teme individualnosti i različitosti su one na koje se ova predstava fokusira, a kroz određene komične situacije, omogućava djeci da postanu svjesni svog okruženja i prepoznaju kroz Tobijin lik situacije sa kojima se i sami susreću.

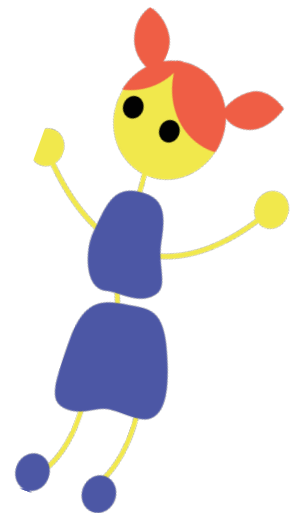
Obzirom da se koriste ručne lutke i lutke na štapovima, ponekad previše teksta utječe na gubitak ritma, ali ono čime se uspijeva vratiti ritam predstavi su songovi koje glumci izvode. Scena sa psima u velikoj mjeri podsjeća na onu koju Tobija ima sa gusanom, gdje se pokušava pokazati koliko je ona drugačija u svom okruženju, što u suštini nema pretjeranog utjecaja na promjenu u radnji.

Likovnost i dizajn lutaka omogućava da se na sceni pokaže kako Tobija i druge životinje odražavaju kvalitetu koju svaka od njih predstavlja. Ono što treba spomenuti je da lutke pasa nisu u istom nivou što se tiče likovnog izražaja, jer u određenim trenucima nije jasno da je riječ o tim životinjama, sve dok ne čujemo lavež koji nam daje tu informaciju.

Ono što ovu predstavu čini toliko vrijednom je uigranost glumaca koji animirajući lutke, oživljavaju scenski prostor. Oni interaktivno komuniciraju sa djecom, uključuju ih kroz cijelu predstavu i ne žele da su samo pasivni posmatrači onoga što se dešava. Svi ti elementi pomažu da predstava „Tobija“ progovori o problemima s kojima se suočava puno djece, a to su individualnost i osjećaj za drugačijeg od sebe.

PRVI DAN BIJENALA

MARIO DRMAĆ

RAZGOVOR SA REŽISEROM PREDSTAVE "TOBIJA"

Mario, recite nam nešto o samoj predstavi, kako je predstava nastala? Inače, važno je napomenuti da je predstava prošle godine osvojila glavne nagrade na Susretima lutkara BiH.

Ovo je dosta mlada predstava. Nastala je prošle godine i premijera je bila tačno na dan pred lockdown koji se desio u Sarajevu. Nastala je iz čistog entuzijazma i potrebe da se uradi neka lutkarska predstava. Razmišljao sam u kakvom vremenu i prostoru živimo, kako su, zapravo, današnja djeca osuđena da gledaju televizijske sadržaje koji su prepuni nekakvih informacija kako da budu drugačiji, da teže da biraju nekakve svoje idole. U tom kontekstu sam pronašao paralelu sa Tobijom, psićem koji je nezadovoljan sa svojim izgledom i koji odlazi u zoološki vrt. Mislim da je to dovoljno životna predstava i da daje neku dobru sliku stanja u društvu. Predstava daje dobru poruku da svi trebamo u sebi da pronađemo ono što je vrijedno i lijepo. Prije svega, dječije predstave tome i služe, da nauče "malu raj" pravim vrijednostima, pa da onda i oni prenesu te vrijednosti na svoje roditelje koji odlaze na raznorazne "filere" napumpavanja usta i tome slično.

Kako je predstava primljena kod publike?

Zaista nismo imali nikakvu predstavu o tome kako će biti primljena, ali nekako smo se svi zajednički uklopili, i scenografi i muzičari, Shvatili smo da se u gledalištu zaista dogodio jedan "bum" i da je predstava sjajno primljena. Predstava "Tobija" je, kao što smo spomenuli, i ovdje u Bugojnu osvojila nagrade i sjajno je primljena.

Da li je predstava igrana i na drugim festivalima?

Igrana je u Banjaluci, i tu smo dobili odlične kritike i priznanja. Gdje se god pojavimo, predstava ostavi neki dobar pečat. Nadam se da će i danas biti publike, jer su Bugojanci navikli na lutkarske predstave. Što se tiče daljih igranja, već u srijedu igramo u Konjicu, zatim u Istočnom Sarajevu, a također ćemo igrati i u Mostaru. Iskreno se nadam da ćemo sa njom otputovati i van granica BiH.

Dolazite iz Pozorišta mladih, pa nam recite šta se trenutno novo radi u Pozorištu.

Trenutno su u toku pripreme za moju drugu predstavu, koju ću režirati. To je predstava "Olovni vojnik". To je, zapravo, moja magistarska predstava za studij lutkarske režije, kojeg sam pohađao na Akademiji u Osijeku. Velika je glumačka ekipa, osam glumaca i malo smo u ovom koronskom dobu i spriječeni da odvijamo probe kako treba, ali sam siguran da ćemo nakon ove sedmice nastaviti punom snagom. Tako da, nekad u oktobru očekujemo i samu premijeru, te se iskreno nadamo da ćemo sljedeće godine biti u prilici da predstavu odigramo i u Bugojnu.

BELMA LIZDE - KURT

Mario je dosta toga rekao o samoj predstavi. Za vas pitanje, šta je to ono što vas kao profesionalnog glumca privlači pozorištu i "igri sa lutkama"?

Lijepo je u glumačkoj profesiji raditi više stvari. Ja volim lutke, ali sam jako malo radila sa lutkama, međutim, u saradnji sa Marijem, mislim da bih prešla i preko rijeke Amazon. Sa lutkama u rukama, to je bilo uživanje. Priča koju je odabrao da radi, tema kojom se ova predstava bavi, sve se uklopilo u idealan odabir da se malo bavimo lutkama, kao i da ja tom malom psu dam život. I to je nekako produktivno, posebno iz razloga što kod nas nemate glumce koji se bave samo lutkarstvom, odnosno samo dramskom umjetnošću. Nemate neke posebne škole za lutkarstvo, nego sve ono što radite, radite samouko. Uglavnom, divno je obogatiti svoje iskustvo, posebno uz Marija, čovjeka koji to zna i koji to voli.

Koji je neki vaš trenutni angažman što se tiče same glume i koji su vaši planovi za budućnost?

Trenutno opet radim lutkarsku predstavu sa istom ekipom. Riječ je o predstavi "Olovni vojnik", koja je ujedno Marijev magistarski rad. Ja igram jednog "đavolka" koji napravi cijeli kaos u tom ljubavnom paru. To je potpuno drugačija uloga u odnosu na Tobiju, malog psića koji je dirljiv, emotivan, nesiguran, nježan. Mario zna sve moje afinitete, tj. da volim da radim sve i svašta, i da idem iz krajnosti u krajnost kada je riječ o ulogama. Upravo u "Olovnom vojniku" igram potpuno suprotan lik, zao lik, sadistu, i mislim da će to biti jako zanimljivo. Tek smo na početku tog procesa, tekst jako obećava. Lutkarstvo je jako težak glumački rad i svaki komad je izazov za sebe.

Što se tiče nekih budućih projekata, vidjet ćemo šta nam vrijeme donosi. Mi nismo odustajali ni u ovo vrijeme kada se jako malo radilo, tako da se nadam da će biti sve uredu u narednom period, i također se nadam da se opet uskoro vidimo u Bugojnu.

DANAS, 14.09. // U 11:00 // POZORIŠNA DVORANA

**Pozorište lutaka Mostar
Tamara Kučinović
“BAJKA O IZGUBLJENOM VREMENU”
Režija: Tamara Kučinović**

Igraju:

G. VRIJEME – Sergio Radoš
PETJA – Igor Vidačković
STASJA, BIBLIOTEKARKA – Fatima Kazazić
BAKA U PARKU – Nina Popović
SVIRAČ – Nermina Denjo

Dramaturški suradnik i asistent redateljice: Nikša Eldan
Kreatorica lutaka, scenografije: Alena Pavlović
Lutkarske tehnologije: Alena Pavlović i Luči Vidanović
Adaptacija teksta: Nedžad Maksumić
Kompozitor: Atila Aksoj
Kostimografija: Nadina Hubana
Dizajnerica svjetla: Tamara Kučinović
Izrada scenografije i lutaka: Alena Pavlović, Luči Vidanović, Đenan Behmen
Majstor tona i svjetla: Amer Ćatić
Majstor scene: Đenan Behmen
Grafička priprema: Agencija Magma

O PREDSTAVI...

Vrijeme. Što li je vrijeme doli oku nevidljiva supstanca koja se može čuti u otkucaju srca, vidjeti iza očnog kapka, tamo unutra i osjetiti u svakoj pori ljudske kože. Ono je svugdje i nije nigdje. Ali ko još danas sluša srce kako kuca, ko se usudi zaviriti iza očnog kapka i ko uopće ikada pomisli na pore?

„Bajka o izgubljenom vremenu“ jedna je od onih predstava koja progovara o svezvremenskim temama poput one o traćenju vremena uzalud. To je priča koja tematski dodiruje upravo vršak vremena koje nam nemilosrdno bježi dok se mi polako okrećemo, te suštinski progovara o prolaznosti i dragocjenosti ljudskog života. Zanimljiva je to, duhovita i nadasve poetična predstava o dječaku Petji Mihajloviću Zubovu koji se zbog svoje drugačijosti, stidljivosti i sposobnosti da osjeća svijet i postojanje vremena koje mu je namijenjeno, pretvorio u starca. Taj nevjerojatan događaj dogodio se jednog proljetnog popodneva kada je njegovom vremenu koje posjeduje, kao što ga posjeduje svaki čovjek, dozlogrdilo čekati da Petja učini jedan tako jednostavan, a toliko priželjkivan korak, da jednog ne dlakavog leptira podari jednoj djevojčici Stasji koja voli čitati knjige, a zbog koje mu krv zuji u ušima, ježi mu se koža i srce mu stane na jednu milisekundu, te je pobjeglo iz njega glavom bez obzira. Zbog tog nemilog događaja koji se događa jednom u trilion godina Petja se pretvorio u starca, kao i Stasja. Primoran da ju nađe u mnoštvu drugih starica, ne bi li vratio svoje vrijeme, Petja upoznaje sebe kroz prihvaćanje svojih osjećaja.

Ova pomalo fantastična zagonetna predstava nastala je inspirirana istoimenom bajkom ruskog pisca Evgenija Švarca, a danas je ovdje da nas podsjeti na smrtnost svakog pojedinca, na malu količinu vremena koje posjedujemo da bismo živjeli onako kako nam to govori srce ili ta ista supstanca od koje smo satkani, vrijeme.

HISTORIJAT POZORIŠTA LUTAKA MOSTAR

Pozorište lutaka u Mostaru osnovano je 1952. godine. Sjedište mu je, tada kao i danas, bivša jevrejska sinagoga u mostarskom naselju Brankovac. Svoje predstave igralo je na scenama Austrije, Francuske, Italije, Španije, Bugarske, Njemačke, Mađarske, Poljske, Irana, Norveške, Švedske, te, naravno, u svim državama nastalim raspadom bivše Jugoslavije. Osnivač, prvi direktor i režiser Pozorišta bio je Đorđe Đoka Bovan, istinska legenda razvoja lutkarske umjetnosti u Mostaru. Od početka 2017. direktor Pozorišta lutaka u Mostaru je Edin Kmetaš.

Ipak, zahvaljujući pomoći Evropske unije, zgrada Pozorišta je obnovljena. Trebalo je krenuti od samog početka, s novim ansamblom za neku novu dječiju publiku, koja je zaslužila da fijuke granata, zamijeni uživanjem u lutkarskim predstavama. Saradnja sa režiserima i lutkarskim stručnjacima poput Slavča Malenova, Todora Valova, Wojciecha Wieczorkiewicza, Roberta Waltla, Ivana Coneva, Elżbiete Eysymont, Jaroslawa Antoniuka, Alekseja Ljeljavskog, Elice Petkove, Tamare Kučinović, Ines Pašić, Zijaha A. Sokolovića i drugih, od mostarskih je lutkara opet načinila istinske majstore animacije i dostojne nasljednike slavni prethodnika.

Posljednjih godina Pozorište lutaka je ponovo postalo široko prepoznatljivo po kvaliteti i inovativnom pristupu u svojim projektima. Samo u posljednjih nekoliko godina na međunarodnim i domaćim festivalima osvojilo je preko 60 nagrada, od toga 4 Grand Prix za najbolje predstave. Tu su i brojne nagrade za najbolju režiju, najljepšu scenografiju, dizajn lutaka i kostime, te više nagrada dječijeg žirija. Neobična je činjenica da glumački ansambl Pozorišta lutaka čini samo šest glumaca, koji na trenutnom repertoaru održavaju desetak predstava, od onih klasičnih marionetskih do lutkarskih mjuzikala, interaktivnih igrokaza, predstava za najmlađu i stariju djecu, a u planu je i lutkarska predstava za odrasle, kao i početak rada Dječije lutkarske radionice, u kojoj će učešće uzeti djeca iz cijelog Mostara.

Pozorište lutaka Mostar je ambiciozan, mobilan i otvoren teatar, koji svoje predstave igra na jezicima svih naroda Bosne i Hercegovine i koji kontinuirano radi na vlastitom profiliranju i kvalitativnom napretku, ne zanemarujući pritom svoju najvažniju funkciju, stvaranje sve boljih predstava za svoju najvjerniju, najmlađu publiku.

DANAS, 14.09. // U 16:00 // MALA SALA

**Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku
Maja Lučić i ansambl
“AKO ME NE BUDE”
Reditelj i dramaturg: Maja Lučić**

Igraju:

Toni Leaković
Andrija Krištof

Autori teksta: Maja Lučić i ansambl

Režija i dramaturgija: Maja Lučić

Mentorstvo: doc. art. Tamara Kučinović

Vizualni identitet osmislila: Maja Lučić

Izrada scenografije: Maja Lučić s obitelji, Siniša Ardalić

Izrada lutaka: Maja Lučić, Tamara Kučinović i Toni Leaković

Izbor glazbe: Maja Lučić

O PREDSTAVI...

Tamo negdje na kraju svijeta, a možda još i dalje, postoji jedna šuma. U toj šumi su prijatelji medo i jež svaku večer sjedili na ljuljama i promatrali nebo. Tako je bilo i te večeri. Izgledalo je da će njih dvojica opet zajedno promatrati zvijezde kako padaju i željeti želje. Ali... jež je tu večer bio nekako neobično tih. Po tome se već dalo naslutiti da će baš ova večer biti drugačija. Da će baš tu večer jež postaviti pitanje koje će im zauvijek promijeniti život...

HISTORIJAT AKADEMIJE ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku poticajno je, provokativno i kreativno mjesto studiranja za sve buduće studente koji žele steći znanja iz područja muzičke, dramske, primijenjene i vizualne umjetnosti te medijske kulture i kulturnoga menadžmenta. Nastala je 2018. godine spajanjem Umjetničke akademije u Osijeku i Odjela za kulturologiju u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i pravna je sljedbenica obiju institucija.

Sadašnja Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku preuzela je najbolju praksu bivših institucija kako bi u izrazito kompetitivnom svijetu umjetnosti i intelektualnih dobara nastavila svoje studente pripremati za njihove profesionalne i životne izazove. Akademija je danas visoko učilište koje ustrojava i izvodi sveučilišne studije, znanstveni i umjetnički rad u više znanstvenih, obrazovnih i umjetničkih područja, preddiplomske, diplomske i poslijediplomske sveučilišne studije vizualne, muzičke, pozorišne i primijenjene umjetnosti, medijske kulture i kulturalnog menadžmenta te kreativnih terapija. Akademija je jedina umjetničko-nastavna i znanstveno-nastavna sastavnica Sveučilišta (i cijele Republike Hrvatske) koja omogućuje vrhunsku naobrazbu integracijom umjetničkih sadržaja sa snažnom, društveno-humanističkom znanstvenom komponentom.

SUTRA, 15.09. // U 16:00 // POZORIŠNA DVORANA

**Malo pozorište "Duško Radović"
Džonatan Svift/Zoran Đerić
"GULIVER"
Reditelj: Isidora Gončić**

Igraju:

Guliver - ARSENIJE TUBIĆ

Liliputanska kraljica, Nestrpljivi Liliputanac, Kćerka Giga, Muva -
-IVANA ADŽIĆ

Liliputanski general, Plašljivi Liliputanac, Mama Giga, Kraljica
Majka - KATARINA DIMITRIJEVIĆ

Mornar, Liliputanski kralj, Pospani Liliputanac, Tata Giga -
- NENAD RADOVIĆ

Mornar, Liliputanski par, Pacov, Cirkuska publika -
- JOVANA IKONIĆ

PRINCEZINI SNOVI

Imala je snove
od svile i žada
al prvi put nije bila
u kamenom dvorcu
kad joj je ljubav
tiho kucala
na pozlaćena vrata

*Pint. Portrait of Princes
of Lamballe detail*

KLOŠARENILLO...

Bugojno, 21.01.2021.
Bosna i Hercegovina

VAHID DURAKOVIĆ

„Laboratorija lutkarstva – Bijenale jugoslovenskog lutkarstva Bugojno 1979. – 1989.“

Izdavač: Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine

Stranice: 35-39.

6. LUTKARSKA REPUBLIKA, BUGOJNO 1979. – 1989.

6.1. Od Karađoza do Lutkarske republike

Na prostoru Jugoslavije lutkarstvo nema dugu tradiciju u odnosu na mnoge evropske zemlje. Istina, oblici narodnog vašarskog *lutkarskog pozorišta*, poput „Karađoza“ u Bosni i Hercegovini ili „Kuku, Todore“ u Srbiji, su postojali skoro na svim prostorima Jugoslavije. Zbog specifičnosti izraza, u kojem je dominirala improvizacija, *vašarsko pozorište* nije ostavilo značajniji trag niti je bitno uticalo na razvoj lutkarstva u Jugoslaviji. „Karađoz“, kao i „Kuku, Todore“, i slične vašarske predstave koje su se igrale po drugim krajevima Jugoslavije, imale su dosta dodirnih tačaka s *mimom* koji je dominirao na Grčkim trgovima u starom vijeku i *commedia dell'arte* koja je osvojila Evropu u drugoj polovini 16. i tokom 17. stoljeća. Većina evropskih država, zahvaljujući *vašarskom lutkarskom pozorištu*, dobila je svoje *male lutkarske heroje*. U Rusiji to je Petruška, u Engleskoj – Panč, u Francuskoj – Polišinel iz kojeg se *izrodio* Ginjol, u Italiji – Pulčinely, u Španiji – Don Kristobal, u Njemačkoj – Kasperle i Hans Vurst, u Čehoslovačkoj – Kašparek, u Turskoj – Karađoz, koji je pronašao svoj put i do Bosne i Hercegovine.

Vašarski lutkarski umjetnici imali su vrlo težak život i *po malo čemu se razlikovao od života siromaha* (Obrascov, 1987: 13) Osnovna obilježja *vašarskog pozorišta* su minimalizam scene i lutaka, ustaljeni likovi i tipovi, izrazita improvizacija, *šablonska* dramaturgija ispisana kao skica teksta sa dosta obrta. Najčešće su izvodili humoreske, lascivnih scena, tematskih usmjerenih ka kritici vlasti i borbi za običnog čovjeka. To su male privatne grupe a vrlo često i porodična djelatnost, prilagodljivo i vrlo pokretno pozorište. S obzirom na to da su to bile, prije

svega, pokretne grupe koje su predstave izvodile na osnovu skice teksta, iza sebe su ostavili vrlo malo dokumentovanih tragova.

Prvi oblici organizovanih lutkarskih scena na prostoru Jugoslavije, zahvaljujući entuzijazmu pojedinaca, javljaju se dvadesetih godina prošlog stoljeća. Bila su to privatna lutkarska pozorišta koja zbog nedostatka sredstava i podrške državnih institucija nisu uspijevala da opstanu duže vrijeme. Uticajem Sokolskih društava¹, čiji je *oblik delovanja preuzet iz Sokolskih društava Čehoslovačke* (Dinić, 2014: 5), potiče se rad lutkarskih grupa u Jugoslaviji. U Ljubljani je 1930. godine osnovan Jugoslovenski lutkarski savez, a 1933. godine je održan Četvrti kongras UNIME. Zahvaljujući mnogobrojnim pojedincima školovanim u inostranstvu, komunikaciji sa evropskim lutkarima putem UNIME, u to vrijeme jugoslovenski lutkari su se polako približavali evropskim lutkarskim tokovima. Međutim, bez obzira na to što je Sokolski savez imao finansijsku podršku institucija, podrška lutkarskim sekcijama je bila minorna. Tako da ni u to vrijeme ne dolazi do ozbiljnijeg institucionalnog utemeljenja lutkarstva na prostoru Jugoslavije. Izuzetak u to vrijeme predstavlja „Lutkarsko pozorište“ pri Sokolskom društvu u Novom Sadu koje od *osnivanja 1932. godine* vrlo aktivno radi tako da već u prvoj godini postojanja 1933. izvodi 16 predstava. *Izgradnjom Spomen-doma 1936. godine Pozorište lutaka je dobilo svoju namensku scenu.* (Dinić i Đerić, 2015: 104)

Tek po završetku Drugog svjetskog rata, dolazi do ozbiljnijeg institucionaliziranja lutkarstva i njegovog općeg razvoja. Jugoslovensko lutkarstvo od 1945. do 1956. godine, možemo slobodno reći, doživljava institucionalnu ekspanziju. U tom periodu osnovano je 14 profesionalnih lutkarskih i dječijih pozorišta². Bez mogućnosti da se oslone na vlastitu tradiciju, kao i zbog nedostatka školovanog lutkarskog kadra, u prvom desetljeću nakon Drugog svjetskog rata jugoslovensko lutkarstvo se uglavnom oslanja na živi, dramski teatar i u njemu dominira riječ.

...Lutkarsko pozorište prihvatilo je dramaturgiju, prostor, izražajna sredstva i manire dramskog teatra... Lutka se pretvorila u „čovjeka u malom“. Prihvatila je njegov govor, koji predstavlja suprotnost njenoj prirodi, zapostavljajući svoja glavna izražajna sredstva – oblik i pokret (Kravljanić, 1979: 8).

Nakon institucionalizacije mnoga lutkarska pozorišta u Jugoslaviji uspostavljaju aktivnu saradnju s čehoslovačkim lutkarima koji imaju veliki uticaj na razvoj lutkarstva u Jugoslaviji pedesetih i šezdesetih godina prošlog stoljeća. Saradnjom s lutkarima iz Čehoslovačke, tada vodeće nacije u evropskom lutkarstvu, jugoslovensko lutkarstvo postepeno osavremenjuje svoj lutkarski iskaz. Međutim, uslijed uticaja čehoslovačkog lutkarstva, koji je bio dominantan pored sovjetskog, bugarskog, mađarskog i poljskog lutkarstva, lutkarstvo u Jugoslaviji, ne razvijajući vlastitu lutkarsku dramaturgiju i lutkarski scenski iskaz, postaje epigon, prije svega, češkog lutkarstva.

¹ Sokolski savez SHS je osnovan 1919. godine. Godina dana kasnije mijenja naziv u Jugoslovenski sokolski savez. Osnovni ciljevi Sokolskog saveza su bili jačanje morala i čestitosti kao i jugoslovenskog identiteta. Pod okriljem Sokolskog saveza djelovala su sportska i kulturno-umjetnička društva.

² Godine osnivanja pozorišta: Lutkovno gledalište „Jože Pengov“, Ljubljana (1954.), Lutkovno gledalište, Ljubljana (1948.), Pozorište lutaka Mostar (1952.), Pozorište lutaka, Niš (1951.), Dječije kazalište „Ognjen Prica“, Osijek (1950.), Pozorište lutaka Sarajevo (1950.), Kazalište lutaka „Pionir“, Split (1945.), Dječije pozorište „Gyermekszínház“ Subotica (1946.), Pionirski kulturni centar – Pionirsko pozorište – Lutkarska scena, Titograd (1951.), Kazalište lutaka, Zadar (1951.), Zagrebačko kazalište lutaka (1948.), Narodno pozorište – Nepszínház – „Toša Jovanović“, Zrenjanin (1956.)

Iako u tom periodu, *djetinjstvu jugoslovenskog lutkarstva*, lutkarstvo Jugoslavije ne uspijeva da izradi vlastiti umjetnički subjektivitet, njegova institucionalizacija i *epigonsko stvaralaštvo* obezbijedili su egzistenciju te umjetničke forme na prostoru Jugoslavije i stvorili predušlove za njegovo otvaranje ka širokom spektru lutkarske jedinstvenosti evropskog lutkarstva i njegove dramaturgije. Iako je 1957. godine održan veliki Međunarodni festival u Braunšvajgu (Braunschweig), *prvu višestranu i konkurentsku konfrontaciju ponudio* (Česal, 1987: 60) je tek Međunarodni festival lutkarskog pozorišta u Bukureštu (București).

Na Festivalu je došlo do oštrih stvaralačkih diskusija izazvanih dobrim dijelom uticajem lutkara sa Zapada gdje se i lutkarstvo prilagođavalo savremenim umjetničkim tokovima. Naime, nakon Drugog svjetskog rata modernizam je *mrtav*. Zapadna kultura je iscrpljena, nije više sposobna da stvara nove kanone, čovjek je ostao bez kompasa, uzaludno luta i traga za novim sistemom vrijednosti. U takvom društvenom i filozofskom okruženju, pozorište nastoji da pronađe novu *formulu* kojom bi mogao da kroz *ogledalo života* dosegne totalitet ljudske zbilje.

U tom traženju, dolazi do rušenja uspostavljenih kanona što otvara put ka *neredu i haosu u dramskoj umjetnosti* (Sarazak, 2015: 14). Forma, kao zadani kanon, više ne postoji. Istaknuti dramski autor, Samuel Beket (Samuel Barclay Beckett), koji je sa svojim dramskim tekstom „Čekajući Godoa“ uzdrmao paradigmu dramske strukture i forme, često je isticao da je obaveza savremenog autora da, oslikavajući opći društveni nered, pronađe adekvatnu dramsku formu koja bi odgovarala tom neredu. U takvom društvenom okruženju i općim filozofskim promišljanjima savremenika, apsurd postaje dominantna tema sadržaja koje uporište ima u egzistencijalizmu. Zbog bliskosti s dramskim teatrom, i u lutkarstvu dolazi do značajnih promjena u formi i sadržaju. Jurkovski, o savremenim tendencijama u lutkarstvu, navodi:

Klasično lutkarstvo iscrpelo se, rasulo, a zamenilo ga je pozorište različitih načina izražavanja. Lutka koja je bila nezavisna na paravanu, izgubila je paravansku suštinu. Zamenio ju je hibrid, koji se sastoji od lutke i njenog animatora. Onda je hibrid postalo čudovište koje je lagano proždiralo lutku, do njenog potpunog uništenja (Jurkovski, 2013:7).

Taj *hibrid* je bio glavni uzrok etetskih rasprava u Bukureštu, odnosno novi pristup glumcu na lutkarskoj pozornici kroz koji se otvara proces demistifikacije lutke. Iako je proces involviranja glumca na sceni kao subjekta radnje u lutkarskoj predstavi započeo mnogo ranije, tragove takvog koncepta možemo pronaći u lutkarskim predstavama *Teatra dei Picoli* Vitorija Podreka (Vittorio Podrecca, 1883-1959) koji je živog glumca uveo na scenu i pustio ga da djeluje među lutkama kao i što je poslije radio i Obrascov (Сергѣй Владѣмирович Образцов, 1901-1992), ali potpunu potvrdu i stručnu valorizaciju u punom smislu taj koncept dobiva tek u Bukureštu 1958. godine.

U predstavi „Guignol u nevolji“, uspješnim rediteljskim konceptom Jan Vilkovski (Jan Wilkowski, 1921-1997) *stavlja igrača na čvrsto mjesto – ne samo kao pripovjedača, komentatora i tumača određenih likova, nego kao princip, koji obogaćen umetnošću Wilkovskog – dosta doprinosi uspehu režije*. Uspjeh predstave „Guignol u nevolji“ koju su svi kritičari jednoglasno stavili na prvo mjesto (Česal, 1987: 60), ohrabrio je mnoge lutkare da se sve više upuštaju u insceniranje lutkarskih

u kojima odnos glumac-lutka, lutka-glumac postaje ambivalentan. Vilkovski ne samo da uvodi živog glumca na scenu, on je *primijenio sučeljavanje glumaca i lutaka pomoću lutkarske tehnike u živom kazalištu (prevod, Vahid D.)* (Jurkovski, 2013: 109).

Pod uticajem promjene odnosa glumac-lutka, lutka-glumac, u istočnim zemljama mnogi lutkari sve smjelije i odvažnije istražuju nove forme lutkarske umjetnosti. Iznalaženje stila i tehnike lutkarske umjetnosti dominira u istraživačkim procesima. *Put traženja je bio složen i krivudav. Ta nova strujanja značila su veliki podsticaj za usmeravanje lutkarstva njegovoj pravoj prirodi* (Kravljanc, 1979: 9). Neke od osnovnih promjena u lutkarskoj formi su: *mali čovjek* u formi lutke nije više dominantna lutka na sceni ali asocijativnim značenjima teme u lutkarstvu i dalje opserviraju opće karakteristike čovjeka; lutka se otuđuje od svog psihološkog stanja, ona više ne *razmišlja* niti *preživljava* nego se *interesuje*, prije svega, za krajnji rezultat; oživljavajući lutku pred gledaocima, izlazeći iza paravana, *živi* glumac demistificira lutku; lutkarski likovi postaju tipovi i gube svoju slojevitou karakterizaciju; lutka kao izražajno sredstvo glumca, svodi se na znak; scenografija postaje mnogo značajniji segment predstave, ona nije više samo dekor nego ima funkcionalnu dinamičnu ulogu u predstavama i na svojstven način i sama postaje lutka; pojam lutke se širi tako da mnogi predmeti i rekviziti sa scene postaju dio igre, animacijom glumaca se *oživljavaju* i uključuju u igru postajući lutke; lutka gubi poziciju subjekta i pretvara se u objekt radnje a *glumčeva igra se sa terena Stanislavskog prenosi na teren Brehta, ostvarujući tako skoro idealno njegov princip otuđenja* (Kravljanc, 1979: 10); prostor dobiva aktivnu funkciju svojim dinamičnim, promjenljivim oblicima i veličinama postajući i sam jedna ogromna lutka; *riječ* gubi dominantnu ulogu u predstavi dok značenja oblika, boja i animacija preuzimaju inicijativu u razvoju radnje i igre; lutkarstvo se sve više okreće istraživanju novih žanrovskih formi s akcentom na inkorporiranje folkloru, baleta i muzike u lutkarski scenski iskaz.

Stilizacija i teatralnost svih elemenata lutkarskog čina potiskuju ilustraciju u lutkarskom scenskom iskazu i otvaraju lutkarstvo ka novim izražajnim formama i usmjeravaju ga ka totalnom teatru. U istraživanju i kroćenju ka novim kreativnim izazovima dominantnu ulogu imaju lutkarski reditelji. Koristeći sve mogućnosti scene, okrećući se ka dinamičnoj scenografiji koja *igra*, novim funkcijama koje dobiva lutka jer ona mnogo više *govori* pokretom i vizuelnim identitetom, lutkarstvo se sve više usmjerava ka vizuelnoj umjetnosti *bježeći* od umjetnosti riječi. Reditelji sa scenografima, u želji da svaki put iznova dokažu svoju kreativnost i originalnost, težeći spektakularnosti, upuštaju se u nove eksperimente gubeći ponekad i osnovnu bit lutkarstva, a to su lutka i njena animacija.

Lutkari Jugoslavije, čestim kontaktima putem festivala, gostovanja predstava, simpozijuma, prate navedene tendencije u evropskom lutkarstvu i involviraju ih u lutkarstvo Jugoslavije. Taj proces se odvijao šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća, i, možemo reći, *uživio* se u lutkarstvo pred početak Prvog bijenala jugoslovenskog lutkarstva. I upravo će Bijenale biti nova prilika i mogućnost da se stručnim analiziranjem procjeni stepen umjetničkih vrijednosti lutkarstva Jugoslavije, da se preispitaju nove tendencije i propuste kroz *rešeto* kritike i neupitne dječije iskrenosti.

Šta je taj novi put donio jugoslovenskom lutkarstvu? Da li je lutkarstvu uspjelo da izgradi nove kanone ili je ušlo u *nered i haos*, koji su prisutni u savremenoj dramaturgiji. Da li je na pogrešnom

dramaturgija i kako se s tim pitanjem nose autori iz Jugoslavije? Da li je bez akademije za lutkarstvo moguće izgraditi autentičan lutkarski izraz? Da li su jugoslovenske lutkarske predstave i dalje epigoni poljskog, češkog, ruskog lutkarstva ili su izgradile autentičan izražajni obrazac?, samo su neka od pitanja kojima će se baviti jugoslovenski lutkari na Bijenalu jugoslovenskog lutkarstva u Bugojnu.

STRUČNI ŽIRI:

Dubravka Zrnčić Kulenović
Matea Bulbić
Ljiljana Labović Marinković

MODERATOR OKRUGLIH STOLOVA:

Strajo Krsmanović

ORGANIZACIONI ODBOR:

Hasan Ajkunić
Mirza Idrizović
Senada Milanović
Nedžad Milanović
Suad Velagić
Edin Ćatić Bato
Ermina Musić
Antonio Džolan
Vahid Duraković
Hamira Sultanović Karadža
Tidža Čaušević
Saliha Hajrić
Elma Idrizović
Sanja Krnjajić

DJEČJI ŽIRI:

Selina Hrvat
Emrah Bušatlić
Nedim Ugarak
Sajna Huskić
Tara Velagić
Eldar Bušatlić
Lejla Ramić
Hana Topčić

DIREKTOR BIJENALA: Mirza Idrizović

**ORGANIZATOR KULTURNIH
AKTIVNOSTI:** Vahid Duraković

PR BIJENALA: Adna Rizvan

REDAKCIJA BILTENA:

Nedžad Milanović, urednik
Ermina Musić, tehnička urednica
Belma Bektić
Suad Velagić
Mirza Bušatlić

FOTOGRAF BIJENALA:

Edin Ćatić Bato

SARADNICI:

Adin Kurbegović
Selma Haznadarević
Taida Topčić
Farah Muminović
Ema Sadagić
Ena Hozić
Azra Horozović
Adna Isak
Amila Hamzić

TEHNIČKA EKIPA:

Senad Imamović Struja
Edin Ćatić Bato
Mahmut Ždralović
Jusuf Hozić Caci - ima ih još!

DIZAJN PLAKATA I NASLOVNICE

KATALOGA: Nur Rustempašić i
Tidža Čaušević

UREDNIK INTERNET STRANICE:

Edin Ćatić Bato

